

Sonja Anžič

UBOŽNI INSTITUT V LJUBLJANI

Skrbi za revne in pomoči potrebne lahko sledimo v vsem obdobju človeškega obstoja. Kazala se je v različnih oblikah, nudili pa so jo z različnimi nameni. Pomembno vlogo v tem razvoju je odigrala Cerkev s svojo karitativno dejavnostjo.

Novo dobo na področju avstrijskega javnega skrbstva so pomenile jožefinske reforme.¹ V sklop teh reform je spadalo med drugim tudi ustanavljanje župnijskih ubožnih institutov, imenovanih tudi jožefinski župnijski ubožni instituti. Do leta 1787 so bili ustanovljeni v skoraj vseh deželah monarhije. Za zgled jim je bil ubožni institut, ki ga je osnoval grof Johann Nepomuk Buquoy leta 1779 na svojem južnočeškem posestvu Gratzen.²

Proti koncu 18. stoletja so tudi v Ljubljani ustanovili župnijske ubožne institute, ki so delovali v sodelovanju z občinskim svetom preko komisije za reveže.³ Župniki so enkrat mesečno pošiljali na magistrat poročila o finančnem stanju posameznega instituta. V teh poročilih so navedli število ubožcev in višino ubožne podpore, ki jo je posameznik prejel v preteklem mesecu. Glavni vir prihodkov za ubožno podporo v ljubljanskih župnijah so bile "pušice" oziroma darovanja pri cerkvenih obredih, obligacije, subskripcije ter prostovoljni darovi. Glede prihodkov je bilo določeno, da župnijski ubožni instituti od leta 1786 dalje niso smeli, če so pridobili volilo ali darilo v gotovini ali obligacijah v znesku 500 goldinarjev in več, tega denarja razdeliti med podpirance, ampak so ga morali naložiti, da se je oplajal.⁴ Pred letom 1788 so volila, ki so bila namenjena za uboge, delili, tako da je pol tega denarja prešlo na invalidni fond. V letu 1788 pa je bilo predpisano, da se volila, ki so izrecno namenjena ubožnim institutom, ne

delijo in jih v celoti prevzame ubožni institut.⁵ Župnijski ubožni instituti so si med seboj tudi pomagali. Tako so župnije, ki so imele večje prihodke, oddale denar drugim. Leta 1799 je v mesecu novembru župnija sv. Nikolaja podarila 36 goldinarjev župniji sv. Petra v predmestju.⁶ Očitno so župnijski ubožni instituti na začetku svojega delovanja dobro opravljali svoje naloge, saj je francoski oficir leta 1800 v svojih pismih, ko je opisoval Ljubljano, med drugim omenil, da se more za dokaz dobrih razmer v Ljubljani šteti že dejstvo, da je v mestu malo beračev in nobenih slabo oblečenih ali celo v krpe odetih ljudi.⁷ Stanje se je sicer nekoliko spremenilo čez dobrih deset let, ko je leta 1813 ljubljanski župan (maire) baron Anton Codelli izdal proglas o odpravi javnega beračenja v Ljubljani, češ da le-to redi samo lenuhe, resnično potrebne pa spravlja ob sredstva življenja, in pozval župnike ljubljanskih župnij, naj skupaj s komisijo za reveže pri občinskem svetu popišejo vse reveže.⁸

V letu 1820 so izvršili reorganizacijo zgoraj omenjenih institutov. Z razglasom cesarsko-kraljevega ilirskega gubernija z dne 24. januarja 1820 so v Ljubljani vzpostavili centralno ustanovo za reveže, imenovano ubožni institut (Armeninstitut).⁹ Namen instituta je bil, da pomaga revežem (ljude, ki so že obubožali) in da skrbi za preprečevnje vzrokov, ki vodijo v revščino.

Vodstvo instituta, ki se je imenovalo komisija, je začelo delovati 1. februarja 1820. Sestavljali so ga: člani komisije, katerih je bilo štirinajst in so bili pretežno trgovci ali pomembnejši ljudje iz Ljubljane, potem župniki vseh petih ljubljanskih župnij (sv. Nikolaja, sv. Jakoba, Marijinega oznanenja, sv. Petra in Trnovega) ter

¹ Hannes Stekl, *Österreichs Zucht- und Arbeitshäuser 1671 - 1920*, Wien 1978, str. 35.

² Prav tam.

³ Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL), Rokopisni elaborati, Vladislav Fabjančič: Ljubljanski sodniki in župani, 3. knjiga, str. 847.

⁴ ZAL, Mesto Ljubljana, splošna mestna registratura, fasc. 46, fol.16 (okrožnica okrožnega urada z dne 30. maja 1786).

⁵ ZAL, Mesto Ljubljana, splošna mestna registratura, fasc. 46, fol. 673 (okrožnica notranjeavstrijskega gubernija z dne 27. decembra 1788).

⁶ ZAL, Mesto Ljubljana, splošna mestna registratura, fasc. 65, fol. 800-801.

⁷ ZAL, Rokopisni elaborati, Vladislav Fabjančič: Ljubljanski sodniki in župani, 3. knjiga, str. 783.

⁸ ZAL, Rokopisni elaborati, Vladislav Fabjančič: Ljubljanski sodniki in župani, 3. knjiga, str. 847.

⁹ ZAL, Mesto Ljubljana, institut za mestne reveže, a.c. 32.

zapisnikar, računovodja in računski revident. Komisiji je sprva predsedoval Avguštin Gruber (doktor teologije, cesarsko-kraljevi dvorni svetnik in ljubljanski škof), po njegovi smrti v letu 1824 pa je predsedovanje prevzel takratni ljubljanski škof Anton Alojzij Wolf. Število in dnevi sej komisije niso bili določeni. Prednostna vsebina sej je bil pregled mesečnih zaključnih poročil. Vodstvo vseh poslov ustanove je pripadalo gospodu škofu kot predsedniku komisije. Zapisnike sej je pisal zapisnikar.

V okviru instituta so bili imenovani tudi "ubožni očetje". Ti so delovali na točno določenem teritorialnem območju in so bili nekakšen vezni člen med komisijo in ubogimi. Članom komisije, pristojnim za njihovo okrožje, so oddajali naznanila o revežih, poročila o finančnem stanju, vršili delitev denarja ubogim ter dajali predloge za višino podpornih deležev.

Namen des Armenvaters:

Anton Tamajsa

Namen des oder der Armen:

Maryponty Vishnovac

Geburtsort *Laznja*

Geburtsjahr *1769*

Frühere Beschäftigung *Mayer*

Stand *ledig*

Wohnort

Haus-Nr } *Comunian?*

Pfarr

Laut Commissions-Beschluß, ddo. *4 März 1845*

Seit *1 April 1845*

Tägliche Unterstützung *Sechs Kronen*

Anmerkung:

Ant. M. Tamajsa 1845
zugelassen

Euere k. k. Majestät!

*Ein solches Bleich
O. gütigst Briefen funden
Nanz nicht mein aller Güte,
Denn ich wage ich mit. Zupficht
Als nun nun alle Blitron
Du dich ich nun in Litta:
Um nun klein Untanfützingergeben,
Nun Litta nun Briefen Briefen geben,
Nun Litta nun nun nun in Hallen
Nun Litta nun nun nun nun nun.*

Teritorialno področje, delovanja ubožnega instituta je bilo mesto s predmestji, razdeljeno na devet okrajev. Za vsak okraj je bil določen en član komisije in določeno število ubožnih očetov (glede na število hiš v okraju, in sicer približno eden na trideset hiš). Tako je prvi okraj obsegal hiše v samem mestu od hišne številke 1 do 125, drugi okraj od hišne številke 126 do 218, tretji okraj od hišne številke 219 do 314, četrti okraj je obsegal predmestje sv. Petra, peti okraj Kapucinsko predmestje in Gradišče, šesti okraj Poljansko predmestje, sedmi okraj Karlovško predmestje in Kurjo vas, osmi okraj Trnovo in deveti okraj Krakovsko predmestje.

Mir die Versorgungs-Anstalt der Armen zu Labach in der Carstadt Vorstadt Nr. 4 und 5.

MISERIE

sa uboshnizo v Ljubljani na Karlovhki zesti Nr. 4 ino 5.

- 1. Das Armenhaus wird von Georgi bis Michaeli Alends um 8 Uhr, von Michaeli bis Georgi um 7 Uhr geschlossen werden. Jedermann ist verbunden, diese Zeit genau einzuhalten, weil von spater Erscheinenden unter keinem Vorwande die Thure mehr geoffnet werden darf.
2. Ordnung, Eintritts- und Ruhe sind die ersten und wesentlichsten Bedingungen, welche die Armen-Commission von den in diesem Armenhause Unterbrachten fordert.
3. Es wird sich jeder Jedermann still und verträglich unter sich, gegen die Vorsteherin aber mit Anstand und Geopolnis zu betragen haben.
4. Tont häuslichen Arbeiten, welche von der Beroaltung und ohne Widerrede zu verrichten.
5. Eben so wird jedem zur Pflicht gemacht, bei einem stinirenden Krankheitsfalle seines Neuengekommenen, demselben nach Kräften beizustehen und ihm alle mögliche Hulffleistung mit Freundschaft und gutem Willen anzuwenden zu lassen.
6. Bei der Beroaltung des Krankheits auf einen oder mehreren Tage muss von jedermann angefragt werden, ob das Leibesbedürfnisse auch ganz verbracht sey, damit kein Holz, in den Küchen liegen bleibt, und sojamm auf einmal durch bläufiges und unabhängiges Waschen verbraucht werde. Ueberrausch ist das die Wohlthat der Küche in den Küchen und das Trocknen derselben in den Küchen streng unterliegt.
7. Jedemals muss von den, die in einer Küche zu fochen eingestelt sind, dieses zur bestimmten Stunde mit Ordnung und Ruhe vorgenommen werden, damit das Holz nicht verbrannt, brennen und die mögliche Sparsamkeit damit beobachtet werde. Die Hutz ist festig zusammen zu fügen und an das von der Beroaltung benamnte Invidivuum abzuführen.
8. Die Beroaltung der Zimmer, der Küchen, Kammer und der Zimmerinrichtungsstücke, wann der Gas Aufsteher der Zimmer täglich mit Messung der Fenster und Thüren, der Öfen, Gänge und des Hofes aber alle Sonntags Nachmittags vorgenommen werden.
9. Das Tabeletanden in den Zimmern ist streng verboten.
10. Der Porrier, oder der von der Beroaltung bestr bestimmte Stellvertreter hat täglich alle Morgens anzufragen, und es möge sich jeder die durch die Liebertätigkeit dieser Hausordnung ausgesagten üben folgen selbst aufschreiben, die nach Erfordernis der Umstände auch in der folgenden Ausschreibung aus dem Armenhause, und in der Eingebung der täglichen Wohnportion besetzen werden. Diese Ausschreibung wird insbesondere ohne alle Rücksicht vorseigen treffen, die dem Kaiser der Trunktheit ergeben sind, und in diesem Falle besprochen werden, und sie sollen, wenn sie auch noch zur rechten Zeit ins Armenhaus besprochen werden, mit dem Gestulte der Armen-Portion und Verweisung aus dem Versorgungsbanne bestraft werden, weil es nicht angeht, das das Armen-Haus, welches die Wohlthätigen zu unterstützen hat, Unwürdige dieser Art in seiner Beroaltung behalt.
11. Auf dem gleichen Grunde ist auch das schlüssige Getreide in den Häusern und Öfen hien hier Unterbrachten unterliegt.
12. Schliesslich sind die im Hause weanflatterten weanflatterten genau abspaltend, und Niemand darf sich denselben ohne wichtigen Grund entschlupen.
13. Auch sind alle, welche nicht bestiegerig oder kränlich sind, verpflichtet, täglich fröh in die Kirche zu gehen, und auch für alle Wohlthäter dieser Stadt zu beten, welche sie mit Lebensunterhalt und Wohnung versorgen.

Von der Armenhauses, Inspection, Labach am 24. No-

vember 1 835.

- 1. Ubošnarja se bo od 1. Jarija do 1. Michaela svesčar ob osmih, od 1. Michaela do 1. Jarija ob sedmih saprala. Vlak mora ob tem zlatu doma hiti, kdor posejše domu pride iz ma po nobenim igovoru ne smejo vrata odpreti.
2. Red edinost in mir je prvo in poglavito, kar hoče uboših osterbniharbo od moških ali sšerkih, ki jih v to hišo vsame.
3. Torej mi bodo vsi v miru in spravi med seboj, prednikam pa naj sšebejo špodborno zlati in pokorhino.
4. Hišne dela, ki jih osterbniharbo ukazuje možkem ali slomkim v tej hiši, morajo s'voljo in bes golenjanja storiti.
5. Ravno tako je vlak dolžna svojimu družboju ali tovaršim, kdar aboli, po svoji moži pofrešati in mir, kolikor le more, s'voljo in ljubezanju pomagati.
6. Kdar fe dreva sa en dan ali več dni dele, mora vsakri povčdati, ali fe dreva, ki jih je bil sadnjim dobi, she vse poštane, de-niz dreve po kuhinjah ne ostaja, in fe potlej f'pogostim in nepotrčenim pranjem ne nakrat ne potrajajo. Sploli je oštro prepovedano po kuhinjah pogosto prati, in perilo po stanzah ali zimnih hišnih.
7. Všeji murajo, keri v eni kuhinji stujej kuhajo to ob odlonzeni uri sverflama in v miru storiti, de fe dreva po neoprečno ne ohg, in kolikor je mozarje, vsaj s'ob, Pepel naj pratio spravljivo in oddajo čistim, keriga bo osterbniharbo imenovalo.
8. Stanize ali zimni, kuhinje, kamre in vse orodje po stanzah ali zimnih, postavlino mis, stoli, i. t. d. potlej shtange, mostovabe in dvore morajo prehivavati čim, kolikor jih je sa to, pridno zhečiti; in trizer stanize ali zimre naj vlak dan pometejo, in per pometanji duri in okna odpre, shtange, mostovabe in dvore naj le vsiko faboto popolnne lepo oshedijo.
9. Tabak po stanzah ali zimnih piti je oštro prepovedano.
10. Vrtar ali njegov od osterbniharbo postavljeni namešnik ima dolžnost vlak dan, kar fe segodno sa, smnje laci, in hudo malopke, keri koga po pretopi tega hišnuge rēda sadenje, naj sšehar sem feshi persifhe tak fe bo po potrebi okalifim tudi preseji in ubošnje daji, in ne bo vezi, v'kadanjih, vzrajnov dohival. Ta shtredega bo besa perranialhuga polnohno tite sadde, keri bi fe p'prijahsevranju vdali in bi fe v'prijamofci nakali, taki bodo, ko bi bili tudi the o pravim zlati domut v'uboharizo p'rihodi v'kēdanju krajzerje s'gubili, in s uboharize pahajeni, ker sa ne s'podosi, de hi uboših osterbniharbo skerb sa take nevrēdne imelo.
11. Ravno stō je tudi v'sim, ki fo v' tej hiši osterbljeni, medleho bēstehenje po hišnah in shtanzah prepovedano.
12. Sadnjih fe ur, ki fo v' tej hiši s'kos tēden sa molitvi odkuzane na tanko shtehati, in nobenega je jim nupa veliger sadarhaha ne sme odtegniti.
13. Tudi fo v' hi, keri noli hudo hōbni ali sebi hōbni, dolžni vlak dan vsjeri v' zōkeri hi, in tudi sa v'ic doboroinke tega meča moliti, keri jih s' abtresheni in p'evēstihlufnem oštabe.

Od Oglednihara ubošnarje v Ljubljani 24. Listognoja 1835.

Finančni vir dohodkov ob začetku delovanja instituta je bil predvsem kapital v obligacijah, subskripcije in pušice. Kasneje so se jim pridružili tudi prispevki od prodanih vstopnic za gledališke predstave, prispevki od prodaje novoletnih voščilnic in čestitk ob raznih praznikih, od tombole, deleži pri zapuščinah umrlih (predvsem pri duhovnikih), razni prostovoljni darovi ter ustanove (Stiftungen), ki so jih ustanovljali posamezniki in so bile včasih splošne in namenjene vsem ubogim, včasih pa je bilo točno določeno, kateri ubogi lahko pridobijo določeno ustanovo. V tridesetih letih samostojnega delovanja instituta se je pri njem zvrstilo 21 različnih ustanov. Najbolj opazna med temi ustanovami je bila Salvayeva ustanova za obubožano plemstvo. Sledimo ji od leta 1835 pa do leta 1850.¹⁰

Ob začetku delovanja je institut razpolagal s 100 nadarbinami s po 7 krajcarjev dnevno, od katerih je bilo 80 določenih za tamkajšnje (Ljubljanske) ubožce in 20 za t.i. hospitalske ubožce, predvsem za idrijske rudarje. Kar se tiče računovodskih poslov, je bilo določeno, da se delajo mesečni obračuni, s katerimi se seznanjajo člani komisije. Ob koncu leta je sledil letni obračun, ki je bil sestavljen iz skupnih prihodkov in izdatkov instituta preko celega leta in je moral biti javno objavljen ter predložen tudi okrožnemu uradu.¹¹ Pri javnih objavah letnih finančnih obračunov se je predsednik instituta v uvodu vsako leto zahvalil za darove in podporo, ki jo je institut dobival med letom in se vedno tudi priporočil za vnaprej.

Kdo je bil upravičen do podpore? Vsak, ki si s svojim delom ni mogel zagotoviti osnovnih potreb za življenje in je vsaj deset let stalno prebival na območju mestne občine Ljubljanske. Med prosilci je bilo največ starejših ljudi. V primerih, ko so starši dobivali podporo za otroke, je bilo določeno, da jo dobivajo toliko časa, dokler otroci ne morejo zaslužiti, pri čemer so poudarili, da je treba gledati predvsem na to, da otroci redno obiskujejo šolo in krščanski nauk in da se ne vzgajajo v brezdelneže in berače. Po dopoljenem dvanajstem letu, ko so otroci izstopili iz šole, starši za svoje otroke niso bili več

upravičeni do podpore in komisija instituta je poskrbela, da se je mladenič kot vajenec pre-skrbel pri "poštenem" rokodelcu.

Vsak, ki je želel podporo od instituta, je moral najprej oddati prošnjo za podporo. Lahko jo je napisal sam ali pa kdo drug in se je prosilec samo podpisal. Prošnjo so lahko oddali na magistratu, ubožnemu očetu ali župniku. Te prošnje so bile zelo različne.¹² Za vsakega prosilca pomoči je ubožni oče izpolnil naznanilno polo. V naznanilno polo je vpisal prosilčeve osebne podatke: ime, priimek, rojstni kraj, starši, starost, prejšnje bivališče, čas bivanja v Ljubljani, stan, število otrok, poklic, oziroma zadnje obiskovanje šole, dotedanje delo oziroma zaslužek, telesno stanje, opravilo ali delo, za katerega je še primeren. Tem podatkom je sledilo mnenje ubožnega očeta, pod katerega je prosilec glede na svoje bivališče spadal, nadalje mnenje župnika in na koncu mnenje člana komisije in komisijiški sklep, na podlagi katerega se je potem izplačevala podpora ali kako drugače postopalo s prosilcem.¹³

Delitev podpornih deležev so izvajali ubožni očetje ali pa od njih za to delo določeni kaplani, v župniščih (kasneje v ubožnici) ob določenih dnevih (sprva v ponedeljkih) in ob določeni uri. Vsak ubog je moral priti osebno po podporni delež, samo v primeru bolezni je lahko prevzel denar prosilčev pooblaščenec, seveda na podlagi pooblastila in potrdila.¹⁴ Kasneje so uvedli ubožne knjižice, v katerih so bili naslednji podatki: ime ubožnega očeta ter podatki o podpirancu (ime, rojstni kraj, rojstno leto, prejšnja zaposlitev, stan, bivališče, župnija, datum komisijiškega sklepa o podpori, dnevna podpora in opombe). V knjižici je bil tudi zaznamek glede delitve de-

¹⁰ ZAL, Mesto Ljubljana, institut za mestne reveže, a.e. 265.

¹¹ Ti letni obračuni finančnega poslovanja instituta so ohranjeni za vsa leta samostojnega delovanja instituta (1820-1857) in se nahajajo v ZAL-u, v okviru fonda: Mesto Ljubljana, institut za mestne reveže pod klasi-fikacijskim znakom CO.

¹² V letu 1844 je cesar Ferdinand obiskal Ljubljano in podaril vsoto 2000 gold., namenjeno revežem. Ob tej priliki je prosilka za ubožno podporo Katharina Jakob (rabljeva vdova) napisala prošnjo v verzih: Euere k.k. Majestät! Dein holder Blick - O, guter Kaiser Ferdinand! - Verspricht mir alle Güte, - Darum wage ich mit Zufersicht - Als eine arme alte Witwe - An dich die erste Bitte: - Um eine kleine Unterstützungsgabe, - Von deiner reichen Kaiserhabe, - Was dir der Herr der Welten - Wolle Tausendfach vergelten. - Und trift mein Wunsch aus Dankbarkeit - Mit Gottes willen überein; - So sollst du lange lang regieren - Und stets gesund und glücklich seyn. (ZAL, Mesto Ljubljana, institut za mestne reveže, a.e. 412).

¹³ Primerjaj: ZAL, Mesto Ljubljana, institut za mestne reveže, a.e. 52.

¹⁴ ZAL, Mesto Ljubljana, institut za mestne reveže, a.e. 32.

narja v nemškem in slovenskem jeziku, ki se je glasil: "Uboshni dnar se deli v uboshnizi osmiga in triindvajsetiga vsakiga mesza, to je: sa pervo polovizo mesza se deli osmiga, sa drugo polovizo mesza pa triindvajsetiga. Kadar te dve dni kaka nedelja, ali kak prasnik sadene, se deli dnar pred ta dan. Kadar obdarovanz umerje, se morajo bukvice ozhetu ubogih nazaj poslati."¹⁵

Ustanovitev ubožne hiše ali ubožnice v Ljubljani je pomenila veliko pridobitev za institut. V letu 1832 je magistrat provincialnega glavnega mesta Ljubljane podpisal najemno pogodbo z gospodom Francem Tschernitschem o najemu hiše št. 4 v Karlovškem predmestju.¹⁶ Hišo so najeli z namenom, da jo ubožni institut uporablja za ubožnico. V pritličju je imela štiri sobe, dve kuhinji, veliko klet, shrambo; v prvem nadstropju sedem sob, štiri kuhinje, tri shrambe; v drugem nadstropju podobno in na podstrešju še eno veliko sobo. Prvo najemno pogodbo so sklenili za deset let z letno najemnino 420 gol-dinarjev, ki so jo plačevali iz mestne blagajne, tako da je bil ubožni institut najemnine prost. Skoraj istočasno je magistrat od istega lastnika najel tudi hišo št. 5 v Karlovškem predmestju, prav tako za ubožnico. 2. januarja 1833. leta je v ubožni hiši našlo svoj drugi dom že 42 mestnih revežev (11 moških in 31 žensk).¹⁷ V ubožnici je veljal hišni red, ki je določal, da se vrata ubožnice poleti zapirajo ob osmih, pozimi ob sedmih, ubogi v hiši morajo živeti v miru in edinstvi, si pomagati med seboj in sami opravljati določena hišna dela. Prepovedano jim je bilo beračenje po hišah in trgovinah. Če le niso bili hudo bolni, so morali iti vsak dan zjutraj v cerkev in tam moliti za vse dobrotnike mesta, ki jih oskrbujejo z živežem in prebivališčem.¹⁸

V Ljubljani je ubožni institut imel veliko in dokaj pomembno vlogo pri reševanju socialnega vprašanja tamkajšnjih prebivalcev. Sodeloval je z drugimi ustanovami, ki so pač v tistem času veljale za dobrodelnice (meščanskim hospitalom, prisilno delavnico, blaznico, najdenišnico, otroškimi zavetiščem). Po letu 1850 oziroma 1860 je vedno več poslov ubožnega instituta v Ljubljani začela prevzemati mestna občina ljubljanska s svojimi uradi. Nova občinska zakonodaja je namreč skrb za reveže nalagala občini. Samostojno

poslovanje instituta je bilo ukinjeno. Zakon z dne 28. avgusta 1883. leta je precej podrobno določal kakšne so dolžnosti občine do njenih ubožcev.¹⁹

ZUSAMMENFASSUNG

Das Armeninstitut in Ljubljana

Bei der Erforschung der Sozialgeschichte trifft man auf Einrichtungen der sozialen Fürsorge. Dabei handelt es sich um die Sorge für Arme und Bedürftige, wie sie in jeder Epoche der menschlichen Existenz gegenwärtig war. Der Beitrag handelt von Entstehung und Tätigkeit des sog. Armeninstituts in Ljubljana (Laibach).

Ein neuer Zeitabschnitt im Bereich der österreichischen öffentlichen Fürsorge wurde durch die josephinischen Reformen eingeleitet. Dazu gehörte auch die Gründung der Pfarrarmeninstitute. Diese entstanden nach dem Vorbild des 1799 von Graf Johann Nepomuk Buquoy gegründeten Armeninstituts. Auch in Ljubljana wurden gegen Ende des 18. Jahrhunderts Pfarrarmeninstitute gegründet, die über die Armenkommission mit dem Gemeinderat zusammenarbeiteten. Die Haupteinnahmequelle dieser Institute waren Opfergeld, Obligationen, Subskriptionen sowie Spenden.

Im Jahre 1820 wurde eine Reorganisation der Institute durchgeführt, und durch die Verkündung des Illyrischen Guberniums kam es am 24. Januar 1820 zur Gründung einer zentralen Einrichtung für Arme, genannt Armeninstitut. Die Leitung des Instituts, die sich Kommission nannte, war aus Kommissionsmitgliedern (14), Pfarrern aller fünf Ljubljauer Pfarren, einem Rechnungsführer und einem Rechnungsrevidenten zusammengesetzt. Vorsitzender der Kommission war der jedesmalige Bischof. Im Rahmen des Instituts wurden auch sog. Armenväter als Bindeglieder zwischen der Kommission und den Armen ernannt. Der Wirkungsbereich des Instituts war die Stadt mit ihren Vorstädten, in neun Bezirke eingeteilt. Für jeden Bezirk wurde ein Kommissionsmitglied beauftragt und eine bestimmte Zahl von Armenvätern bestimmt. Einnahmequelle waren Obligationen, Subskriptionen, Geldopfer, Beiträge von verkauften Theaterkarten, Beiträge von verkauften Neujahrskarten und Glückwunschkarten bei verschiedenen Feiern, Beiträge von Tombolaspielden, Anteile bei Hinterlassenschaften, verschiedene Spenden sowie

¹⁵ Prav tam, a. e. 444.

¹⁶ ZAL, Mesto Ljubljana, splošna mestna registratura, fasc. 267, fol. 629-630.

¹⁷ Prav tam, fol. 663-664.

¹⁸ Prav tam, fol. 782.

¹⁹ Glede tega zakona primerjaj: Žarko Lazarevič: Ubožna oskrba v Ljubljani na prelomu iz 19. v 20. stoletje, Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino, letnik 35, 1987, št. 1-2, str. 38.

Stiftungen. Die Jahresabrechnung von Einnahmen und Ausgaben des Instituts wurde jedes Jahr öffentlich bekanntgegeben.

Zu einer Armenunterstützung war derjenige berechtigt, der durch seine Arbeit sein Lebensminimum nicht erreichte und mindestens zehn Jahre im Gebiet der Stadtgemeinde Ljubljana wohnhaft war. Der Antragsteller mußte zuerst auf dem Magistrat, bei einem Armenvater oder einem Pfarrer ein Gesuch einreichen. Der Armenvater füllte dann den "Auskunfts-Bogen" für jeden Antragsteller aus. In den Bogen wurden Personaldaten des Antragstellers eingetragen, die Meinung des zuständigen Armenvaters, ferner die Meinung des Pfarrers, die Meinung des Kommissionsmitglieds und der Kommissionsbeschluß. Die Unterstützungsgelder wurden von Armenvätern an die Armen verteilt, zunächst geschah

das in den Pfarrhäusern, später im Armenhaus an genau festgesetzten Tagen.

Eine große Errungenschaft für das Institut bedeutete die Einrichtung des Armenhauses im Jahre 1832 in Ljubljana. Zu diesem Zweck wurde vom Magistrat das Haus in der Karlstädter Vorstadt Nr. 4 und 5 gemietet. Bereits 1833 fanden 42 Stadtarme dort ihr zweites Heim. Das Armenhaus hatte eine Hausordnung, an die sich die Bewohner zu halten hatten.

Es arbeitete auch mit anderen Wohltätigkeitsorganisationen in Ljubljana zusammen. Nach 1850 bzw. 1860 begann die Ljubljanaer Stadtgemeinde mit ihren Ämtern zunehmend die Aufgaben des Instituts zu übernehmen. Damit hörte auch die selbständige Tätigkeit des Instituts auf. Durch das Gesetz vom 28. August 1883 ging die Armensorge zur Gänze in die Kompetenz der Gemeinden über.